

levaverunt, atque in scrinium in quo nunc pausat A vit, in qua signis ac virtutibus atque miraculis co-
locaverunt. ru scans, usque ad hodiernum diem fulget admirabi-

16. Cum autem vellet Deus gloriam et honorem atque nomen suæ famulæ amplificare, contigit Tulli civitate monachum quemdam cœnobii B. protomartyris Stephani (502), per visum juvenem pulcherrimum videre assistentem sibi, atque dicentem: «Surge, et vade ad provinciam Brachantiæ, ad locum qui dicitur Merbecca, et de reliquiis sanctæ virginis nomine Bellendis tenta habere, ut in ejus honore, in loco quem tibi Deus ostenderit, ecclesiam possis ædificare. Qui ad præfatum locum veniens cum magno honore suscipitur, ibique manens in magna veneratione habetur, et ad ultimum templi custos efficitur. Nocte igitur quadam cunctis sopore depressis, scrinium aperuit, et de virgine quantum sibi placuit, abstulit, ac tempore sibi congruo recessit. Veniens autem Dei ductu in solitudinem ad locum nomine (503) *Tin* sibi cœlitus ostensum, ibidem mansit, beatæque virgini basilicam ædifica-

bilis. Nam et congregatio monachorum religiosorum ibidem constituta Domino famulatur, et ipsius virginis patroniciis illa patria a Domino sustentatur. Dominum igitur qui tam magna et pene innumerabilia gloriose et laudabiliter operatur miracula in sanctis suis, condecet colentes eum, amantes eum, credentes in eum, servientes ei, laudare, et glorificare, et benedicere; et, ut ipsi mereamur ab eo conservari atque benedici, hujus virginis precibus cujus, Domino juvante, Vitam verbis licet incompositis descripsimus, tota piæ devotionis intentione poscamus ut pervenire mereamur ad patriam supernæ hæreditatis.

B 17. Migravit autem sancta Bellendis ex hac vita feliciter in Domino (504), tertio Nonas Februarii; et exultat cum sanctis perenniter regnans cum Christo, qui regnat ubique sine termino.

VITA S. LANDOALDI

Jussu Notgeri episcopi Laodiensis ab Herigero scripta.

(Apud Bolland., Martii t. III, die 19, pag. 35, ex variis mss. et Surio.)

PROLOGUS.

NOTGERUS, quem, etsi indignum S. Mariæ sanctique Lamberti mancipium, prædicant tamen episcopum (505), WOMARO venerabili in Christo Patri et Fratribus Gandensibus, omnibusque fidelibus quocunque locorum positus, hæc oculo non obliquo lectoris, perpetuitatem vitæ cœlestis. Postulare, imo exhortari facultatulam nostræ modicitatis, Patres reverendissimi, non dubitastis (506) ut ex mirabilibus, sæculis omnibus et gentibus prædicandis, nostrisque diebus, licet simus indigni, nobis quidem manifestatis, vobis insuper prærogatis, in translatione scilicet S. Landoaldi archipresbyteri et sociorum ejus revelatis, quia, ex nostra elati diœcesi, vestro, præordinante Deo, cesserunt juri; debeamus, quantum ad nos usque, fama vulgante, potuit perferri, omnium imo vestræ satisfacere petitioni. Justa quidem petitio et digna exhortatio, quæ, juxta quem-

C et de futuræ ætatis utilitate conjuncta est. Nisi enim gesta eorum incuria prædecessorum nostrorum deperissent, nobis hodieque sufficerent. Sed quanta audivimus et cognovimus ea, et Patres nostri narra-
verunt nobis, ea videlicet quæ adhuc nostra tenent memoria, rogatis scripto mandanda, ne itidem et nos damnemur a posteritate subsecutura. Positis ad hæc in ancipiti, quia præsulatum apud vos omnium artium arcem constat esse et credi, suspensam mentem silentium librabat, illudque poeticum animum offendens: In silvam ne ligna feras (Hæ. Sat. I, 10, 34), parum quid diffidentiae importabat. Sed quia In culpa est animus, qui se non effugit unquam (Hæ. Epist. I, 14, 13), diffidentiae torpor cessit, ex postulatio vestra invaluit: nisi quod celeritas, quæ juxta Socratem beneficium gratius facit, mus. Superfuit patri annis septemdecim; pater vero S. Gertrudi Nivalensi, cui jam ad superos receptæ res suas tradidit. Porro Gertrudis anno 658, ut statuimus, aut certe, ut alii volunt, anno 664 in cœlum dimigravit. S. Bellendis corpus Morsellæ in sacra ipsius æde asservatur. Legesis alia S. Bellendis miracula apud Bollandum.

(505) Womarus creatus Abbas Gandensis anno 965, mortuus 982. Consule Gandavum Sanderi.

(506) Hæret diutius suspensus sensus, hoc modo cum fine periodi tandem jungendus: *ut ex mirabilibus... debeamus vestræ petitioni facere satis, quia ex nostra diœcesi, etc.*

(502) Ergo tum erant monachi in cathedrali ecclesia Tullensi, S. Stephano sacra.

(503) Est hujusce nominis locus in pago Regites-tensi, *le Rethelois*, dictus *Tin le Monstier*, haud ita procul a Carolopoli, ad Tinum amnem cognominem situs. Monasterium quondam a Stephano comite et Freduide conjuge ibi ædificatum est in honorem B. Mariæ, postea abbatiae Mozomensi unitum ab Adalberone Remorum antistite, ut legitur in Chronico Mozomensi tomo VII Spicilegii Acheriani; modo prioratus eidem abbatiae subjectus, in cujus ecclesia S. Bellendis patrona colitur

(504) Nimirum circiter annum 702, ut conjici-

plus festinare, quam res exostularet, nos compulit. Erat namque ante nos dictum: Vires, quas imperitia denegat, charitas subministrat; et quia Incepto tantum opus est, cætera res expediet (SALLUST. *Catil.* 21). Igitur adorsi sumus, ne vestram auctoritatem defugere videremur. Præsumentem enim auctoritas datur, cum credit, quem postulat, præstare posse quod petitur: et scienti econtra parere æqualis est gloria cum imperante. Si quis autem forte futurus obrectator, obliquo hæc oculo non timuerit limare (HON. *Ep.* 1, 11, 37) et odio obscuro morsuque præsumperit venenare (*Ibid.*): in ejus satisfactionem Jesum et sanctos angelos ejus, judiciumque futu-

rum testamur, nos parum bicallid posuisse, quam quæ aut a presbytero Saraberto (id sancte jurante, a vobisque, ut ipse retulit, fortiter et horum merita Sanctorum obtestato) audivimus, aut in scripto vestro nobis delato, fideliter mandata reperimus: exceptis duntaxat iis quæ, ex episcopatu nostro decerpta, huic schedulæ pro temporis ratione videbantur congruenter præponenda. Valete. Datum tertio decimo Kalend. Julii, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo octogesimo, indictione octava, imperante Domino Ottone post mortem (507) patris anno octavo, episcopatus nostri anno nono.

LIBER PRIMUS.

S. Landoaldi et sociorum gesta, translationes miracula Wintershovii facta

CAPUT PRIMUM.

Viri apostolici sub Francis in Belgio adventus S. Landoaldi et sociorum.

1. Francorum (508) regnum a sui principio semper infatigabile, tunc præ cæteris sibi collimitaneis visum est florere, cum imago (509) Dominicæ fidei colla passum est inclinare; et quod prius adorarat, incendere; quod incenderat, voluit deinceps adorare Maximum autem accepit incrementum et firmum sub eo sancta Dei Ecclesia statum, cum Clotharius rex, justa successione hinc (510) quartus, monarchiam singulariter trium regebat regnorum, et cum quadragesimum agebat annum, quem (511) Heraclius Augustus, sanctæ crucis relator, quartum decimum. Hic sceptro suo nullius circumpositi sceptrum passus est occurrere: sed quidquid pene Gallia et Germania regum et gentium continebat, suis habenis studuit coercere. Hic filium suum inclytum Dagobertum (512) Austrasiis præfecerat, ejusque dominio Germaniæ regnum conjunxerat. Quorum felicissimo tempore in tantum exuberavit Christianitatis titulus ubique, ut pene rara aut nulla citra finitimos inveniatur hodieque ecclesia, qua non alicujus sancti ejus temporis nobis prætendat patrocinia. Sed ut sileamus interim de innumeris, sancti viri (513) Eligius et Audoenus palatinis inceptabant insudare curis, B. (514) Arnalphus cum Ro-

(507) Otto I Imperator mortuus est 7 Maii feria 4 ante festum Pentecostes, ex quo tempore hic annus Ottonis II appellatur octavus; qui tamen vivo patre fuerat a Pontifice Romano coronatus sub finem 967, et sic numeratur sæpe dictus annus Christi 980, imperii ejus 13.

(508) Regni Francorum principium et progressum cum accurato calculo regum deduximus 1 Februarii ad vitam S. Sigeberti regis.

(509) Chlodoveo I baptizato anno 494.

(510) Intermediis Chlothario I et Childerico, successit hujus filius, Chlotharius II monarcha factus anno 613.

(511) Heraclius, Phoca 27 Martii apud 610 occiso, factus est imperator, adeoque 14 annus regni ejus et

B marico jam tunc intererat regibus consiliis: sanctus autem Amandus Aquitaniam natiuitatis suæ illustrabat auspiciis. Qui dum puer adhuc esset, patriam parentesque reliquit, Ogiamque insulam, ad occidentem maris Oceani positam, expetivit. Illic a fratribus spiritualibus cum magno suscipitur gaudio: et quia sacras litteras didicerat, in Dei quotidie servitio majori fervebat desiderio. Post hæc ætate quidem adultior, sed animi intentione ferventior, apud Turones S. Martini expetiit sepulcrum: ibique ejus interventionis oravit auxilium, ut id sibi gratiæ apponi exostularet Dominum, quatenus peregrinationi totius vitæ suæ sibi concedat apprehendere cursum. Ab oratione surrexit, capitis comam sibi abscindi fecit, clericatus adeptus honorem, omnem in clero gratiam, peregrinando tamen, transcendit per ordinem (515). Bituricos deinceps adiit, cum B. Austrigisilo ejusque archidiacono S. Sulpitio sanctissime conversatus, in cella a se ædificata per quindecim annos arctissimæ vitæ se addixit.

2. Deinde Romam quoque regressus, et a B. Petro per visum monitus ut Gallias prædicationis causa repedaret, tandem coactus a rege ac sacerdotibus, episcopus ad prædicandum, ut tunc moris erat, est ordinatus. Circumquaque etenim paganorum errore adhuc impendente, necesse erat tam religiosi principibus quam Domini sacerdotibus, alios ad verbum

40 Chlotharii cadunt in annum 623.

(512) Anno regni ejus 38, Christi 621, aut, ut alii, sequente.

(513) Sunt hi duo simul episcopi ordinati 4 Maii anno 646. Coluntur. Eligius Noviomensis 1 Decemb., et Audoenus Rotomagensis 24 Augusti.

(514) Est hic S. Arnulfus ex episcopo Melensi eremi Vosagi incola, et colitur 18 Julii. At Romanicus abb. Luxoviensis 8 Decemb.; sed hic in aula Theoberti regis diu ante vixerat.

(515) Ad vitam S. Amandi late omnia deduximus 6 Febr., et correximus errores Notgeri et aliorum. Coluntur, S. Austrigisilus 20 Maii, et S. Sulpitius 17 Januar.

Domini annuntiandum baptizandumque populum et confirmandum ordinare. Quod ut nemini forte videatur ambiguum, testis est (516) Taxandria, post multos hinc annos a B. (517) Lamberto idolorum culturis stirpitibus liberata. Brachbantum quoque, multis erroribus gentilium irretitum, ab ejus successore (518) S. Huberto ex parte correctum. Germania etiam pene tota, noviter non solum conversa, sed etiam novis episcopis et ecclesiis illustrata pariter et ditata. Ex iis alios novimus prædicationis usque ad obitum instituisse, alios vacantibus episcopis aut abbatibus postea subrogatos esse, alios novis Ecclesiis episcopia nova instituisse (519). Beatus vero Amandus officium susceptum strenue implevit, et circumcirca positus (Vaccejam, id est Vasconiam, et Danubium ultra pertentans) verbum Domini annuntiavit, donec vires suas ad opus tam arduum videns non sufficere, Romam deliberavit iterato adire.

3. Romanum universalem pontificatum Martinus papa tum administrabat. Cui beatus Amandus votum suum, ejus obtentu venerat, aperuit: et ut sibi ad id opus peragendum suppetiæ mitterentur (520) poposcit. Destinati sunt ei plures, quorum nomina ex-ciderunt, adjuutores: inter quos S. Landoaldus archipresbyter, Amantius diaconus: quos etiam comitatus sunt sanctæ femine Vinciana et Adeltrudis, cum aliis viris et mulieribus septem. Per idem fere tempus B. (521) Joannes, Tungrensium et Trajectensium feliciter regens pontificatum, mortem occubuit. (522) Dagobertus vero rex, qui patre defuncto rerum potitus auspiciabiliter successerat B. Amandum evocavit, eumque Trajectensium cathedræ præsidere fecit. Qui per triennium vicos et castra, verbum vitæ annuntiando, circumivit: sed nil se proficere cernens, sacerdotes insuper et levitas insultare sibi dolens, ad alia deinceps loca demigravit. Incompertum est deinde quanta temporis intercapedine plebs Trajectensium fuerit usque (523) ad B. Remaculum sine pastoralis benedictione, nisi quod fama ad nos usque perferente accepimus B. Lan-

doaldum illic remansisse, et per novam annos vices pontificis administrasse.

4. Cui opinioni illud nos facile fecit accedere, quia refertur idem B. Landoaldus, specialem patronum nostrum (524), sanctum scilicet Lambertum, prima pueritia nutrivisse. Propter quod et illustris vir Aper, ejusdem pueri pater, prædium vocabulo Wintershovum (525), super Archa fluvium positum, eidem ad inhabitandum et ecclesiam construendam perpetuo jure concessit, et eundem puerum, divinis dogmatibus imbuendam, cum eo manere constituit. Ubi dum artifices operi insistunt, et aquam, utpote de paludibus turbidam, fastidiant, B. Landoaldus cum puero Lamberto, invocato Christi nomine, cum crucis proteusione fontem limpidissimum baculi impressione omnium usibus fecit ebullire, qui fidem dictis præbet usque hodie.

5. Alio itidem tempore cum usui necessario ignis deesse videretur, accitus a viro sancto puer, ignem inferre jubetur. Cæpit idem imperio reniti, et cur statim jubenti non satisfecerit, palam fateri: « Vae, inquit, Domine, quo ignis opportune importetur, deesse vides, et quo hunc modo inferri jubes? Promptus quidem tibi obtemperare mihi est animus: sed ut votis tuis contraire videar, ipse vasis cogit defectus.» At pius Pater, ubi hæsitantis pueri animum persensit: « Placetne, inquit, filii, paternæ jussioni moram fieri, cum ea qua te geris veste ignis satis commode queat inferri? » Qua puer motus iuceptione, cum præterea obedientiæ exemplo cogere-tur, imperio Patris sane optemperat, pauloque progressus, ignem requirere properat. Quo tandem invento, nil adesse videns quo eum opportunius ferret, gremium prunis ardentibus laxat, easque nihil eunctatus infra collocat, et ita, veste illæsa, ad Patrem usque deportat. Tunc vir sanctus novitatem miraculi secum altius considerare, felicisque pueri meritum perfectorum etiam non dubitat virtutibus comparare: quo quidem ardens elementum naturam suam vel ostendere tenuit vel omnino coactum ostendit. At ubi ad populares aures recens adhuc miraculum

(516) De situ et amplitudine Taxandriæ late egimus libro i diatribæ nostræ De episcopis Trajectensibus, cap. 2.

(517) Colitur S. Lambertus 17 septemb.

(518) S. Hubertus sedem Trajecto Leodium translulit, et resumptum est nomen episcopatus Tungrensium, ut alibi ostendimus. De S. Huberto agemus 3 novemb.

(519) Hæc ex Actis S. Amaudi contracta. Consule cap. 4 et 5, et ad ea nostras notas, uti et commentarium prævium.

(520) Σελμα hic ingens chronologicum est, et ad Vitam S. Amandi explicatum. Est tertium iter Romanum post relictum episcopatum Trajectensem anno 650 assumptum, quando S. Martinus erat pontifex Romanus.

(521) S. Joannes Agnus jam annis aliquot ante mortuus, scilicet anno 646, die 25 Julii.

(522) Dagobertus jam ante anno 644, 10 Januarii, e vivis decesserat, tribus scilicet annis antequam S. Martinus crearetur papa. Fuit S. Amandus episco-

pus Trajectensis, regnante apud Austrasios S. Sigeberto.

(523) Uno errore posito plures sequuntur. S. Amando immediate successit S. Remaculus, et clare demonstratur ad illius Vitam.

(524) Non meminerunt hujus institutionis antiquiores Vitæ S. Lamberti scriptores, Godescalcus et Stephanus episcopus Leodiensis: at quæ dicuntur referri, pro certo postmodum affirmarant Nicolaus canonicus et Reinerus monachus in hujus Vita. Diximus ad Vitam S. Amandi, non videri S. Lambertum natum esse ante annum 650, et episcopum esse consecratum anno 677, ac potuisse S. Landoaldum numerari inter viros sapientes a quibus tradunt Godescalcus et Stephanus, S. Lambertum sacris litteris edoctum.

(525) Wintershovum, in lege Salica ibi lata legitur etiam Windahaim seu Widahaim; etiamnum pagus inter civitates Tuagros et Hasletum, aliquantum ab amne dissitas. Describunt sequentia Nicolaus, Reinerus, Egidius, absque mentione fluxii.

accessit, tum omnium ore puer extollitur, tum etiam res divinitus gesta cum obedientis merito, jubentis imperio ascribitur. Itaque ex utriusque sanctitate virtus eadem acta creditur. Operabatur et alia multa per eorum meritum illic Christus miracula.

CAPUT II.

Variae translationes Wintershovii factae.

Quorum rumore (526) Childericus rex, tunc (527) sedem habens apud (528) Trajectum, tactus compunctione, sumptus necessarios mittebat ei quotidie. Sed quadam vice Adrianus quidam, ejusdem beati viri ad regem internuntius, nimia auri et argenti pondera deportare creditus, a latronibus est interceptus, et in medio viae loco Villari martyrium adeptus. Beatus vero Landoaldus, cursum vitae praesentis explens, in senectute bona repa-

sationem indeptus, hominem exuit, bravium coronae perennis accepit, sepultus in ecclesia quam ipse aedificaverat et in honore B. Petri per Kalendas Decembris dedicaverat. Decessit autem quartodecimo Kalendas Aprilis. Sed et comites peregrinationis ejus supra denominati, suis, prout Christo libuit, temporibus ab hac luce evocati, circa eum sunt in eadem ecclesia tumulati. Solus beatus nomine et merito Amantius diaconus in eadem cum ipso theca, quia ejus, ut fama fert, in baptismo filius extiterat, sepeliri est contentus.

7. Plurimis deinde elapsis annorum curriculis, S. Florebertus, tertio loco post S. Lambertum regens Trajectense vel Leodiense episcopium, audita illic multitudine signorum, monitus pariter responsis visionum, eos illinc cum digna reverentia transtulit, et eorum tumbas pro possibilitate sua decorari mandavit. Facta est autem haec translatio Kalend. Decembris, quo et dedicationem ejusdem ecclesiae supra diximus memoratam. Mansit vero honor, cultus et reverentia circa sanctorum corpora quoadusque effera gens Normannorum, sedibus suis non contenta, totam pene Galliam perturbavit: et timore (529) eruptionis eorum, ne sanctorum violarentur busta, terrae sunt a fidelibus remandata. Huic repositi oni interfuit quidam Frangerus, homo nostra aetate senissimus, qui et ante infestationem (530) paganorum novem annis villae ejusdem extiterat procurator et villicus. Hildebrandus quoque

presbyter, quem propria manu ante paucos annos tumulavit Sarabertus aequae presbyter, hujus notitiae relator fidelissimus, qui et haec, quae praemisimus,

(526) Childericus incepit puer regnare cum Immechilde vidua Sigeberti patris ab anno 644, factus monarcha anno 676, occisus anno 679.

(527) Exstant diplomata Childerici signata Trajecti, ubi videtur saepe fuisse. Sedes ejus et aliorum regum Austrasiorum potissimum fuit urbs Metensis.

(528) Distat Trajecto Winteshovium 30 circiter millibus passuum.

(529) Intelligi videtur irruptio facta anno 881, quando devastata et incensa leguntur in Annalibus Fuldensibus, Trajectum, Leodium, Tungri, pagus Hasbanicus et vicina loca.

abeodem Frangere commemorabat multis attestantibus se audisse, et libellum de vita eorum pariter vidisse (quem quia antiquaria manu commemorat scriptum et a stillicidio cereae pene infusum, lectorem ejus non ignoramus fuisse perrarum), at vero quae hactenus paucis perstrinximus verbis, illinc se delibasse, nuperrime vero incursione (531) Hungorum, propter incuriam custodum, cum aliis rebus eundem libellum deflagrasse: Sed haec hactenus.

8. Post Nortmannicam autem repulsionem, primus quidam nomine Tietboldus locum praebatum, ubi corpora sanctorum erant reposita, a comite Flandrensi, abbatiam (532) sancti confessoris Christi Bavonis tenente, accepit jure beneficii; post eum Adelgandus. Qui potius cogitantes quae sunt mundi quam quae sunt Domini, aliquem reverentiae cultum sanctorum parvipenderunt reliquum esse honori: quocirca paulatim haberi coepit contemptui. Ut vero aper, nostrae aetati finitimus, cum filiis locum ipsum precario sortitus est, jam, ipsius Dei timore postposito, ecclesia ipsa non tantum sancti honore condebito, verum suo omnino vacuata est ornamento. Wandoldus deinceps in dominio ejusdem successit villae, ubi et accepit locum sepulturae: pro cujus tumulatione filius deinde ejus (533) Lambertus cordis tactus est devotione, ut locum hunc deberet excolere, pariterque miraculorum, quae illic fiebant, suspensus admonitione. Namque, Domino praedium ipsum sibi tunc vindicante, a vicinis, praecuntibus inimicitiis quibusdam, dissidente familia ipsius, villae telas et alias vestes, ad ecclesiam confugium faciens, super sanctorum tumbas abjecit, presbyter e contra Sarabertus exinde ea deturbavit. Sed iis iterum a familia reportatis ibidem, et presbytero deterrito ne ulterius resisteret eis, nox supervenit, et familia ipsa dormitum se circum locavit. Mane expergefacti, vident, insperato et sine sua laesione, telas et quae deposuerant, ambusta esse.

9. Est praeterea phylacterium, quod vere dicitur S. Landoaldi fuisse proprium, in quo qui perjurare praesumit, non impunitus abscedit. Familia plus duodecim virorum ac mulierem, Witgeri et Lamberti fratrum sacramento, ne aufugerent, in eo phylacterio est obstricta: quod irritum ducens, insuper et thesaurum in eadem ecclesia dominorum suorum reconditum, violando auferens, aufugit: sed mane circumcirca a persequentibus frustra requisita, et a reverentibus sub arbore prope ecclesiam dormiens salvo

(530) Ms. Rubae Vallis, *Hungarorum*.

(531) Hungari anno 954 Hasbaniam flamma et rapinis vastarunt, evocati a Conrado duce Lotharingiae, ut Frodoardus, Sigebertus et alii testantur.

(532) Dispersis per Nortmannicam irruptionem monachis, quando Elias abbas Lauduni anno 895 obiit, ibidem in ecclesia S. Vincenti sepultus. Monachos postmodum congregavit S. Gerardus abbas Broniensis, et monasterium reaedificavit circa an. 940.

(533) Infra et in superiore relatione *Lantso* dicitur.

thesauro est reinventa. Alius quidam, quodam flagitio vere impeditus, in eodem perjuravit; eademque nocte cum domo et unico filio miser deflagravit. Alia quoque miracula illic fieri contigit, quæ nunc dicere supersedeo.

10. Quapropter idem Lantso venerabilem virum antecessorem nostrum, dominum scilicet Euraculum (534), supplex adiit, rogans ut aut per se aut per vicarios suos sanctorum corpora transferrentur, et unde ante Nortmannicam depositi erant infestationem relevarentur. Sæpius postulando hæc iterans, tandem impetravit: et Bono archidiaconus cum duobus archipresbyteris, fidelibus utique viris, Thietboldo et Uhodone, sed et cum aliis ex monasteriis, Sancti scilicet Trudonis, (535) Belisæ, et Tungris, illuc advenerunt, et cum litania solemni ex tumulis, quibus negligenter nimissqualebant, extulerunt. Invenerunt autem plures thecas: sed una erat in qua S. Landoaldus archipresbyter et diaconus suus pariter tegebantur Amantius. Aderat et lapis ad capita eorum, nominibus ipsorum insculptus. Aliæ continebant SS. Adeltrudem et Vincianam, quod indicabat crucicula quædam argentea, pectori S. Vincianæ superinventa. His rejectis pariter et relatis, dum sanctorum corpora vino simul et aqua diluerentur, avicula quædam per fenestram feretro sanctorum illapsa, simul et importune aliquoties eis, qui huic officio intererant immersa, aliquoties in defossum devolans quo corpora sanctorum erant elata, omnibus astantibus et hæc videntibus, miraculum incussit pariter et horrorem. Nam et colore pulchritudinis erat diversæ, sed antehac invisæ; et stridore vocis quidem dulcissimæ, sed inaudito. Quæ licet ab astantibus posset comprehendi, a nemine præsumpta est temerari. Quæ quasi quibusdam plausibus lætitiæ et vocis sibilatione hac illac circumvolans, et iterum feretro sanctorum insidens, non destitit ab incepto, donec omnia competenti consummarentur officio.

11. Eadem die cæca quædam de villa Hasbina, quæ erat in vicinia, vulgante fama quod sanctorum efferrentur corpora, accurrit celeriter cum candela. Biduum deinde sustinens, et sanctorum patrocinia indesinenter exposcens, tertia die recessit clare videns.

12. Sequenti igitur anno uxor jam dicti Lantsonis, nomine Sigeburgis, morbo sic intercutis laborabat, cruraque ejus cum pedibus ita intumuerant, ut pene per totum annum nec saltem ecclesiam, nisi sella gestatoria eveheretur, intraverit, nec toro viri nec convivio participata sit, edulium omne fastidierit, potum excepta aqua universum execrata sit. Hæc intempestæ cujusdam noctis visione subita semivigi-

lans corripitur, atque in hæc verba monetur: « Cum dominos dominasque nostras extuleris, cur et nos fideles eorum in luto delitescere sinis? Ego quippe sum Landrada; Adrianus martyr et Julianus ipsi quoque sunt de societate nostra. » Hanc visionem illa viro intimavit, et, ut aut episcopus aut auctoritas episcopi ad sublevationem eorum invitaretur rogavit. Ille præterito anno ita in elevatione cæterorum questus est obsonatum, ut ei per manus hæc inceptare nimis videatur arduum. Post dies aliquot, apparente iterum eadem visione, ab eadem qua prius sanctimoniali secundum effigiem de negligentia corripitur, de contemptu confunditur, « Et quæ, inquit, tot et tanta in medicos expendisti, nec curari meruisti, si nos ex luto efferres, jam sanari meruisses. »

B Et ubi, inquit illa, vos inveniemus? Sella tua, qua ad ecclesiam gestaris, inquit, nostra irreverenter deprimit busta; arca autem retro posita, nimium est nobis onerosa. Et si causaris quod episcopum aut ejus vicarios non meritis, e vicino Sarabertum saltem presbyterum habes, et alios ad id perficiendum viros fideles. Mane itaque quid super his factum opus esset deliberanti adest quædam ex gynæceo ejus puella, cum eadem visione referens se monitam per hæc eadem signa: ea nunc in villa Guodenghove habitabat. Sigeburgis autem domina ejus, cui hæc demonstrabantur, a cujusque ore jurantis hæc et obtestantis nos ista decerpimus, adhuc vivit; vivit inquam, et præsentem duce sana et incolumis vescitur: nobilis persona, domus ampla, rem fideliter quærentes scire non sinit latere. Quæ cum omni festinatione mittens presbyteros, qui hæc explerent, accersire; interim ipsa pro obtentu recuperanda salutis non passa quiescere, fecit se ferri ad ecclesiam, et interim a loco denominato paulatim egerere terram. Et vix semipedem terræ eruerunt, et ecce sanctorum cisternæ in ipsa pene superficie apparebant. Adveniunt et presbyteri quicumque fuerant evocati, et, relictis sanctorum sepulcris, repererunt nomina eorum exprompta in breviculis. Et dum quæque digna translatione adimplent pro posse, ipsa jam dicta matrona, quæ operi insistebat attentius, subito conversa, rivos veneni et putredinis saniem ad sextarii mensuram videt excurrisse sibi ex crucibus. Quæ admirata et de recepta sospitate hilarior reddita, domum pedes rediit, convivium hospitibus et domesticis opulenter apparavit, ipsa intersedit; nec edulium aliquod fastidians, nec vini potionem vel alterius sorbitionis jam abhorrens. Fert autem fama multorum et ante nos et impræsentiarum, hanc beatam, dum sanctimonialibus Belisæ positis præfecta suavissimos supernæ contemplationis carperet fructus, sacratissimam virginem præcla-

(534) *Euraculus*, in ms. Gandensi, apud Surium *Eurapus*, in ms. Rub. Val. *Everurdus*, Anselmus in *Gestis pontificum Leodiensium* apud Chapeavillum cap. 47 de eo agit et *Eraclium* vocat, sive ut alia mss. habent, *Everacum* et *Euraculum*. Sedit ab anno 959 ad an. 970. Dicitur in *Officio ecclesiastico Gan-*

densium Landoaldi Vitam et translationem justo libro descripsisse, quod alibi non legimus.

(535) *Belisia*, aliis *Bilsena*, oppidum a Wintershovie 5 millibus passuum dissitum, habet amplissimum virginum canonicarum monasterium.

rumque nobilitatis (536) Amelbergam sanctis instituisse moribus studiisque. Facta est vero hæc translatio tertio Nonas Martii (537).

CAPUT III.

Miracula Wintershovii patrata.

12. (538) Illud quoque in memorabili sanctorum clarificatione miraculum minime remur silendum, quod perinde stupenda sui novitate constat magnificum. Prefate quippe Lantsoni cum basilica vel fundus sacratissimæ quietis prædictorum sanctorum post nonnullos sorte successisset, bene sibi conscius, determinato rationis tenore (nam in eum constitutio chirographi finem statuerat possidendi) successuram sibi stirpis suæ progeniem prælibato fore privandam prædio, consulte sibi prospicere deliberavit, eo animo ut, rurali privatus fundo, sanctorum saltem pignorum non fraudaretur solatio. Expectans enim ejusdem dioceseos magnificentiam pontificis, tantæ illi suæ devotionis intimavit arsanum. Cujus illico benedictione insignitus et auctoritate roboratus, pretiosarum gazarum adiit repositorium, deligens ex sacris corporibus quas estimavit portiunculæ. Ecce autem in ipso præcipuo paschalis festo gaudii, submissis bajulorum servis, impendiosum invadunt laborem itineris, et ad fores usque ædis sacratæ properantes perveniunt. Verum, mirabile dictu! neququam vel ipsas transgredi prævalentes, repentinis inopinate defixi passibus hæere: omni tamen annisu multa diu frustra moliti, tandem divina potentia se intelligunt arceri, sicque inviti, pudoris sui cessere difficultati. Porro illustris Lantso a proposito nequaquam destituitur. Verum diem ipsam noctemque contiguam elemosynarum largitionibus crebrisque precum continuans obsecrationibus, sequenti rursus die frustratur, ut prius: imo perendinatis totius hebdomadæ diebus quotidie eisdem conatus consimilis sequitur liminaris obstaculi repulsus. Hæc ergo, quia minus successerat, octava itidem lucis aurora, alia non cunctatus aggreditur via. Licet enim tot antea fuis nequaquam profecisset orationibus, tunc omni virtutis conamine præcordialia accumulans vota, plurimæque spondens obsequia, delegavit ad ipsam quietis eorum basilicam, novam frugum suarum portionem, quia decimam alterius constaret esse Ecclesiæ. Ei vero loco, cui devotionis suæ inferre satagebat fructum, non modicam, cum aliis xeniorum impensis, hæreditatis suæ largitus est possessionem. Sicque tandem, sanctorum obtenta, benignam misericordis Dei meruit respectam, votique campos ac spe potitus optabili, vilipendit pristinae difficultatis dispendia, magnifica Domini miseratione adeptus desiderii sui lucra.

14. Subenmenha nomen est fundi, unde quidam,

(536) Colitur S. Amelberga 10 Julii.

(537) Inscerebatur hic Vita S. Landradæ, in ms. Gandensi.

(538) Totum hoc capit. deest in ms. Rubæ Vallis, ut et sequens libri II.

A Manimius nomine, contractus omni perorum virtute, nec manum gratia cibi sumendi poterat ad eum ducere, nec nisi alio subvehente ad necessaria saltem naturæ procedere. Is carpento quidem ad sanctorum patrocinia est proventus: sed eis salutem plenissimam impartientibus, domum rediit pedes et sana. In villa Lewa (539), Hubarto cuidam primario ab Leodiensi episcopo beneficiato, erat mulier, Geyla vocabulo, sed legionario plena dæmonio, quod deinde patuit: nam ducta a cognatis per diversa virorum Dei cænobia, scilicet SS. Gervasii, Lamberti, Trudonis, Gertrudis, cum nusquam posset curari, præsentatur jam desperata eo loci; quia sanctos noviter mirificandos spectabat de hoste plenior laus triumphi. Quæ in cupa fonte benedicto redundante deposita, mox nomen B. Landoldi terribiliter cœpit inclamare, et magnum ab ore muscarum examen emittere: quæ mediante hebdomada paschali, meruit emundari.

15. Mulier alia, S. Bavonis ancilla, Andresburgi eatenus commorata, pro neglecto per annos censu, oculorum visu est mulctata. Quarto jam anno cecitati succumbens, de cætero emendationem pollicens, candelam sanctorum luminariis attulit, censum neglectum retulit, illuminata illico sana recessit. Zuleva dicitur et alia villa: illic quædam mulier sex annorum curriculo patiebatur hydropis morbum. Videt in visu nocturno se illuc adduci cum oblatione, et recepta regredi sospitate. Quod evigilans continuo explevit, in plastro illo se deduci mandavit: et postquam sanitatem recuperavit, a domino suo Hildrado tradita sanctorum juri, deinde recessit.

16. Quidam, Hildico nomine, omni dissipatus actione, silvam ecclesiasticam sæpius extirpans, increpatus tandem quadam die per nomen sanctorum ut saltem desisteret, cum monitores insuper suos cum sanctis, verbis vilibus annullaret; progressus sequenti die, ut itidem faceret, fagum cum securi illico superbus conscendit, et continuo, inverso cadens collo, guttur liquidum, quod blasphemiam spiraverat, elisit, sicque pessimam vitam digna morte finivit. Presbyter Sarabertus equum, fur- tim nocte quadam latronibus subripiantibus, perdidit: mane comperto ad notum præsidium currit, candelam facere maturat: quam ut sanctis attulit, et precum suarum vota deprompsit, reversum equum foribus astantem reperit.

17. Sic ergo copiosa, quæ per eorum merita Dominus dignatus est operari, miracula nos segnis tenacitate silentii perhorrescentes succingere, res quidem memorabiles, tamen paulo diffusa proximitate signavimus. Præsenti vero tempore nihilominus apud nos gesta suppetunt adhuc perplura, quæ nos

(539) Lewa seu Leuwa oppidum Brabantie in confinibus agri Leodiensis, 4 millibus passuum a Trudonopoli distat. Apud Surium legitur Lena.

stra itidem mandantes reborenda auctoritate, petitis huic quam breviter inseri schedæ. Nos autem respirationi legentium vel auditorum consulentes affectui, neve magni Domini magnifica in angustum cogantur beneficia, dilatis sequentibus, sermonem

A istum isto claudendam sine judicavimus, ut, viribus interim per silentium recreatis, quæ restant, quoniam proprio indigere volumine pernoscantur, alio rursus initio commodius et insignis præstentur.

LIBER SECUNDUS.

Translatio reliquiarum Gandavum

1. Relatari mira Domini cunctipotentis opera, quibus dilectum sui nominis confessorem B. Landoaldum sociosque ejus nostris in temporibus mirifice dignatus est propalare, dignum remur nec superfluum memorabilem translationis eorundem sanctorum præmittere jucunditatem, per quam et ipsorum signorum enituerunt nonnulla, et locus vester vel regio dignationis eorum meruit feliciter insigniri præsentia. Igitur emenso dierum curriculo, cum inexplicabilis ævi mortalis ita exigeret determinatio, præfatus illustris Lantso, determinatus videlicet præmemorati possessor fundi, cunctis viventibus commune debitam solvit, prolisque suæ successione ejusdem possessionis hæreditate destituit. Imperialis autem serenitatis moderante clementia (quæ, laudabili devotionis voto, suapte natura benevolum induxit animum, servorum Dei vilitatibus impendio prospicere), eadem possessio, absque refragationis obstaculo, vestræ potestatis relegata cessit ditioni, prælatorum scilicet sanctorum præelecti Christi militis egregii confessoris Bavonis.

2. Igitur quia sapiens semper agit sapienter, vestro restitutam juri sagaci perlustrantes industria, altiori intellexistis consilio, honorabile depositum ejus ipsam præponderare omnimodo, nec tam pretiosi thesauri thecam eo loci tantillo occultadam modio. Super qua re trutinata inter vos diu mutue collationis deliberatione, astipulante præterea archipræsulum et antistitum prudentiumque virorum convenientia, ad vestri, præpollentioris videlicet, eminentiam loci sanctorum cinerum transferri decrevistis pignora. Sed inter iter agendum, dum videlicet sanctæ devotionis tandem celebraretur executio, sanctorumque pretiosissimæ per non modicam itineris intercapedinem transferrentur reliquæ, contigit, ut par erat, plurimos finitimorum tam felicis opinionis occupari rumore.

3. Inter nonnullos itaque auditorum comperit hæc languida quædam, quæ ægritudinis depressa pondere, lectuli detinebatur strato, ut non diebus jam numerosis ab eo, nisi bajulata, exurgeret. Sed cum hac optabili auditi rumoris jucunditate in spem bonam pariter erigitur, de destitutæ salutis recuperatione per sanctorum opitulationem fiducialiter certioratur. Unde non cunctata, per unanimum sibi collateralem, apparatus candelæ munusculum sanctorum meritis et præsentia precatur celeriter exhi-

B beri. Assensit ille fideliter, sanctamque fidei aggrediens officium implere maturavit. Ecce autem, dictu mirabile! repentinum sanctorum suffragium desolita conjux experitur infirma. E vestigio namque dirigit, qui præmissum a sanctorum accessu removerent maritum, utpote ipsa mox secutura, sanctorumque præsentiam expetitura, et per semet quæ mittebat oblatura. Sed inhibente loci vel temporis angustia, ne sanctorum moraretur profectio, lator munusculi sanctorum se misericordiæ præsentialiter submissus intulit, coramque ipsis omnium qui aderant notitiæ in uxore exhibita pietatis eorum opera, ad laudem et gloriam cunctipotentis Domini, protestatus et professus est.

4. Præterea quoniam profectiois conducebat competentia, locata navis cum mercenariis jucundæ sanctorum devectioni instituitur famulari. Ecce autem unus remis applicitorum, cui quoddam acciderat haud longe infortunium, rei familiaris dispendio stimulatus, susceptoque labore obsaturatus, ante destinatum itineris expensam, tam sancto-infelix sese subripere præsumpsit officio. Sed quis non contemnenda, nec utilitati privatae substituenda sanctorum feretra fuerint, absque moroso pensis interstitio. Ultroneus namque et inexorabilis electorum Dei avulsus ministerio, non modo deliberatæ non profuit utilitati, imo dignam non sponte passus est redargutionem. Discedens itaque non spatiosa peragrat itinera, neque desiderata expetit spatia: verum mentis alienatus integritate, pristino quoque membrorum frustatus vigore, vix proximis citius oblate viciniae sepe cum grossibus offendens commigrat, ibique stupidus dejicitur. Quin etiam superantem nihilominus instantis diei particulam, totumque sequentis noctis excursus debitæ impendens ultioni, hærebat attonitus. Attritus ergo aliquandiu tanto correptionis verberere, tandemque pio sanctorum quos vilipenderat obtentu, benigno miserentis Dei visitatus respectu, ipse reatus sui medullitus intelligit offensam. Mox igitur ut fenestratum mentis penetrale sera licet transegit penitentia, consopito pariter corpori desides revigere vires: posthabitisque pristinae intentionis mordacibus curis, solo vero sanctorum, pridem neglecto, nunc in hianter flagrans obsequio, emensa retrorsum festinis passibus remetitur itinera, ut tandem lætabundus eorum sese inferret præsentia. Cujus nimi-

rum recentis castigatio verberis, veræque conversio A pœnitudinis, velocia [vestigia] reddiderant : nec requievit donec, voti compos optabilis, gloriosa sanctorum præsentia consequeretur merita, coramque ipsis et multorum frequentia expertam in se protestatus est castigationem et clementiam.

5. Ipso autem die, id est octavo Kalendas Aprilis, quo in monasterium præfatum cum reliquiis eisdem est intratum, mulier quædam, (540) Lenekin nomine, prævenit, lumen diu amissum recepit Idibus Aprilis, (541) feria tertia scilicet hebdomadæ paschalis. Puella quædam cæca de villa (542) Ostholta advenit, nomine Teudsmudis, vespertinam synaxim fratribus celebrantibus sustinens, rediit clare videns, nec viæ ducem ulterius quærens.

6. In ipsa villa fuit et altera, intra annos infantie B ita debilitata ut ante annum nec pedibus incedere nec saltem a lecto quiverit surgere. Hanc mater, supradictis virtutibus excita, primo mane inter brachia sub divo sustulit, pro ejus recuperatione votum sanctis fecit, scilicet illo se cum sobole venturam, oblationem pariter devotam secum delaturam. Quod ut explevit, puella paulatim subrigens sese in pedes, stetit, convaluit, ambulare cœpit, et abiit. Ibidem exstitit et alia, Lewich vocitata, itidem omni corporis virtute invalida, ea cum jam pene desperasset de vita, audita signorum, quæ illic fiebant, fama, cereum sanctorum luminariis devovit. Mox ut illuc destinavit, valentia totius corporis statim reintegrari meruit. (543) Wechtre nomen villæ est; Riberta C erat illic mulier nuncupata, variis passionibus detenta et pene omni membrorum officio destituta : ad horum memoriam devota accessit, aliquantis diebus demorari instituit sanitatem consecuta recessit.

7. Mulier præterea quædam xiii Kalend. Maii pro filio rogatura venit. Huic filius domi relictus erat, nomine Adelgerus, non solum lumine oculorum destitutus, sed et capitis et corporis rheumatis motu gibbosus totus. Mater pro ejus recuperatione oravit, votum fecit; timore filii, quem desperatum reliquit, citius rediit : ut domum remeavit, filium videntem reperit, et certa incolumitate gaudentem læta recepit. Post hæc, sub die septimo decimo Kalend. Junii, advenit ancilla, Egerin vocata, albedinem vel lippid-

tudinem in oculis per annos multos perpessa : quæ, sanctorum meritis sospitatem indepta, sine ductore gaudens et exultans remeavit ad propria.

8. Deinceps quinto Kalend. Junii mulier de villa Rothen, pauperula, Adalmudis vocitata, dum ex infirmitate nimia facta fuisset cæca, audita sanctorum fama, ad eorum desiderabat pervenire patrocinia : sed dum inflatis cruribus vix reperet, et a suis præ paupertate illo deduci (544) neglecta esset, et hac desperatione nimis tabesceret, nocte superveniente se sopori indulsit, SS. Landoaldum et Vincianam habitu splendidissimo incensis cereis astantes sibi cognovit; evigilans, reintegrationem totius corporis adesse sibi persensit, dolorem totius infirmitatis recessisse didicit : in crastinum de illuminatione jam certa, de reliqua sanitate non dubia, per se cum aliis admiratoribus multis sanctorum limina tentavit invisere, gratiarum actiones pro posse non cessavit impendere. In crastinum, id est, quarto Kalend. Junii, quædam femina Frethunara, et ipsa cæca, sanctorum limina orationis gratia, causa salutis expetendæ, adibat : sed in ipsa via necdum illuc pervenerat, et ecce pristina sanitate recepta, incedens gaudebat.

9. Sequenti demum die sancto Pentecostes, quod est (545) secundo Kalend. Junii, quidam Theodoricus, nervis totius corporis per annos multos contractus, multis veridicis testibus coram astantibus, omnino sospitatem est adeptus. Deinde tercio Nonas Julii, feria quinta ejusdem hebdomadæ, mulier cæca ex pago (546) Brachbantensi, sanctos cum auxiliatum invocasset, et luminare deferendum eis pro posse parasset, non mora exstitit, et lumen oculorum recepit. De eodem pago existitit et altera mulier, quæ nimio renum affecta dolore, per unius ferme anni spatium ad nullius, ut ipsa fatebatur, officii commoditatem valuit exurgere. Hæc ubi sanctorum pignora delata didicit, et per ea illic mira operari cognovit, candelam pro readipiscenda salute devovit; ut sui in tanto dolore misererentur, oravit : continuo sospitati pristinae reddita, candelam sanctis devote offerens, cinctorium simul protulit, pro indepta incolumitate gratias Deo per sanctorum merita immensas retulit.

(540) Ms. Gandense *Levekin*.

(541) Dicto anno 980, quo cyclo lunæ 12, solis 4 litteris Dominicalibus D C, Pascha fuit celebratum 11 Aprilis.

(542) Surius *Schult*.

(543) Idem *Wentix*.

(544) Hic finit ms. Gandense, sequentibus tribus foliis chartæ puræ, substitutis, ut par est credere, in locum foliorum elaceratorum.

(545) Mendum irrepserat, et iii Kalend. pro ii erat positum, cum tunc littera Dominicalis esset C, et patet ex sequentibus, ubi feria v cum iii Nonas Junii conjungitur, et novo mendo *Julii* erat excusum; cum scriptura esset finita xiii Kal. Julii.

(546) Indicatur vicinus ager Alostanus, ubi tunc erat regio Brachbantensis.